

Dr Christine Sauer, autorka referatu *Digitalizacja pisemnego dziedzictwa kulturowego na przykładzie Biblioteki Miejskiej w Norymberdze*, fot. arch. Biblioteki Kraków

CHRISTINE SAUER

Biblioteka Miejska w Norymberdze

Digitalizacja pisemnego dziedzictwa kulturowego na przykładzie Biblioteki Miejskiej w Norymberdze

W 2020 roku Biblioteka Miejska w Norymberdze (Stadtbibliothek im Bildungscampus in Nürnberg) będzie obchodzić 650. rocznicę powstania. Pierwsza wzmianka o posiadaniu książek przez radę miejską Norymbergi znajduje się w dokumencie z 30 grudnia 1370 roku, w którym pewien prawnik wymienia 13 manuskryptów przekazanych mu do użytku służbowego. Oznacza to, że musiał wówczas istnieć przechowywany w ratuszu zbiór książek, z którego korzystali zatrudnieni tam prawnicy, rozbudowywany dzięki darowiznom i zapisom. W 1433 roku bibliotekę rady miasta przeniesiono do osobnego pomieszczenia w ratuszu; w 1488 roku przechowywano tam 371 książek. Biblioteka Miejska została założona dzięki reformacji, wprowadzonej w Norymberdze w 1525 roku. Po rozwiązaniu norymberskich domów zakonnych rada miasta przejęła część ich zbiorów bibliotecznych. Kilka lat później podjęto decyzję o umieszczeniu książek w bibliotece dawnego zakonu dominikanów i włączeniu do zbiorów rękopisów i inkunabułów z biblioteki rady miasta. Wtedy to instytucja przyjęła nazwę „Bibliotheca publica” lub „Bibliotheca reipublicae Noribergensis”. Od drugiej połowy XVI wieku aż do wieku XIX zbiory powiększano głównie dzięki zakupom i darowiznom z prywatnych bibliotek patrycjuszy,

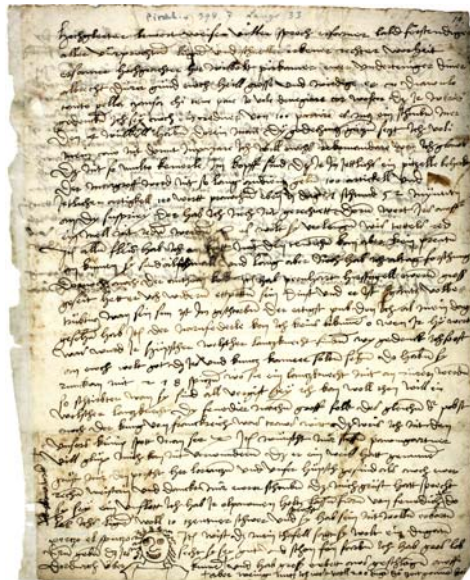
il. 1. Wytwórca różańców z *Ksiąg domowych norymberskich Domów Dwunastu Braci*, ok. 1425 r. (Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, Amb. 317.2°, f. 13r)

mieszkańców i naukowców z Norymbergi. Biblioteka Miejska po dziś dzień przechowuje obiekty pisemnego dziedzictwa kulturowego o dużym znaczeniu dla badań nad historią miasta. Kolekcja obejmuje około 800 średniowiecznych rękopisów, 2000 inkunabułów, 78 000 starodruków i 2400 map (zestawienie znajduje się pod adresem <https://www.nuernberg.de/internet/stadtbibliothek/altbestaende.html>). Biblioteka przechowuje je i publicznie udostępnia podczas wystaw i innych wydarzeń. Jednym z celów tych działań jest szeroko zakrojona dokumentacja historii Norymbergi i gromadzenie poświęconej jej literatury.

Pomimo niezaprzeczalnej wartości zbiorów tylko niewielka część manuskryptów i starodruków została zdigitalizowana. Należy do nich pięć woluminów tak zwanych *Ksiąg domowych norymberskich Domów Dwunastu Braci*. Dwa Domy Dwunastu Braci założono odpowiednio w 1388 i 1510 roku. Jako organizacje dobroczynne miały one zapewnić mieszkanie i wyżywienie 12 starym i niepełnosprawnym rzemieślnikom. Od początku ich istnienia aż do zamknięcia w 1806 roku prowadziły szczególny rejestr członków. Używano w tym celu zszywanego czystego woluminu, który po śmierci każdego z braciapełniano wpisami i ilustracjami, tworząc w ten sposób ilustrowaną kronikę znaną dziś jako *Księgi domowe*. Każdemu członkowi fundacji zawsze poświęcano dokładnie jedną stronę. Wolne miejsce zajmowała inskrypcja

zawierająca personalia rzemieślnika, jego zawód, datę zamieszkania w domu bractwa oraz datę i przyczynę śmierci. Towarzysząca temu opisowi ilustracja przedstawiała daną osobę podczas pracy, często w warsztacie z narzędziami, materiałami i produktami typowymi dla jego zawodu (il. 1). W 1806 roku obie kroniki składały się z pięciu tomów zawierających około 1200 opisów rzemieślników. *Księgi domowe norymberskich Domów Dwunastu Braci* stanowią zatem unikatowe ilustrowane źródło wiedzy na temat rzemiosła w późnych wiekach średnich i wczesnej nowożytności w Europie. We współpracy z Germańskim Muzeum Narodowym (Germanische Nationalmuseum) i dzięki wsparciu finansowemu Niemieckiej Wspólnoty Badawczej (Deutsche Forschungsgemeinschaft) manuskrypty nie tylko zdigitalizowano, lecz również skatalogowano i dokonano ich transkrypcji. W 2009 roku powstała w ten sposób baza danych udostępniono publicznie (www.nuernberger-hausbuecher.de). Od tamtego czasu spotyka się ona z niezwykle ciepłym przyjęciem. Zapytania kierowane do Biblioteki Miejskiej wskazują, że na całym świecie korzystają z niej nie tylko naukowcy i muzea, lecz także szkoły i grupy rekonstrukcyjne. Ludzie przeglądają obrazy lub korzystają z katalogu, by wyszukiwać nazwiska, zawody, narzędzia, produkty, materiały czy choroby, na które umarli bracia.

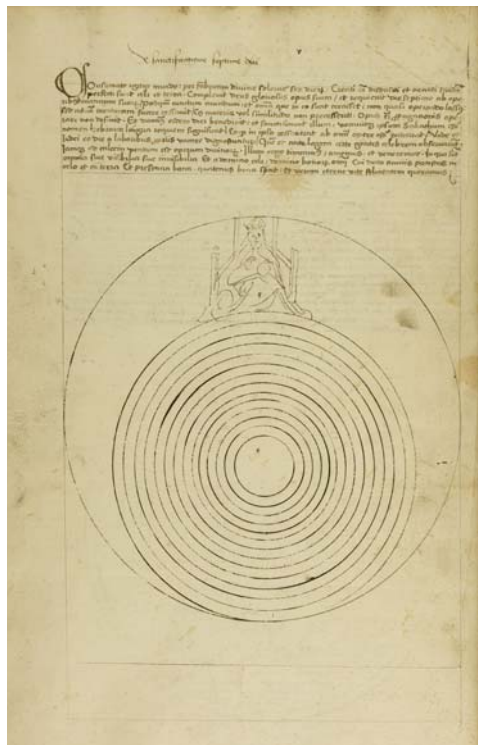
Do tej pory Biblioteka Miejska nie miała funduszy na digitalizację całej kolekcji. W 2019 roku Norymberga zgłosiła jednak

il. 2. Albrecht Dürer, list z 8 września 1506 (Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, PP 394[7])

il. 3. Scena stworzenia z *Kroniki norymberskiej* (Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, Cent. II, 98, f. 26v)

il. 4. Murad II. w *Historia Turcorum*, Buda, ok. 1500 (Stadtbibliothek im Bildungscampus Nürnberg, Solg. Ms. 31.2°, f. 12v)

swoją kandydaturę do programu Europejskich Stolic Kultury na rok 2025. W ramach przygotowań Biblioteka Miejska będzie się starała wypełnić tę lukę. W 2020 roku zamierza udostępnić w internecie „wirtualny skarbiec” zawierający najcenniejsze i najbardziej znane rękopisy oraz druki z kolekcji. Po raz pierwszy część pisemnego dziedzictwa kulturowego przechowywanego w Bibliotece Miejskiej będzie w pełni zdigitalizowana i dostępna. Aby zwiększyć szanse Norymbergi na tytuł Europejskiej Stolicy Kultury, obiekty związane z jej historią będą miały najwyższy priorytet. Ważnymi pozycjami na liście są tak zwane makiety *Kroniki norymberskiej* (il. 2). Manuskrypty z przeplatającym się na każdej stronie tekstem i obrazem były wykorzystywane jako makiety przez drukarzy, który przygotowywali łańciską i niemiecką wersję słynnej kroniki w 1493 roku. Lista uwzględnia również sześć listów napisanych przez Albrechta Dürera w Wenecji w 1506 roku (il. 3), kodeksy meistersingera Hansa Sachsa i kaligrafa Johanna Neudörffera. Udostępnione zostaną również niemieckie rękopisy słynnych zakonnic z dominikańskiego klasztoru św. Katarzyny, rękopisy Marcina Lutra i Filipa Melanchtona, iluminowana *Historia Turcorum* należąca kiedyś do zbiorów Bibliotheca Corviniana (il. 4) oraz godzinki stworzone przez Mistrza Honorého w Paryżu w latach 1290–1295. Biblioteka skupi się również na drukowanych w Norymberdze książkach, które przetrwały

w bardzo niewielu egzemplarzach (*unica*). Rzecz jasna, postaramy się także udostępnić ważne dzieła poświęcone historii Norymbergi. Ponadto zamierzamy stworzyć platformę dla dokumentów cyfrowych tworzonych przez władze miejskie. By zrealizować te cele i móc stale poszerzać zbiory cyfrowe, biblioteka zatrudniła dodatkowy personel.

W dłuższej perspektywie zamierzamy rozpocząć współpracę z muzeami i archiwami Norymbergi, by stworzyć portal internetowy pozwalający tym instytucjom prezentować sztukę, kulturę i wiedzę. Prezentacja szerokiej gamy obiektów nie będzie jednak jego jedyną funkcją, ma on bowiem stanowić główny punkt dostępu do dziedzictwa kulturowego miasta przechowywanego w różnych instytucjach Norymbergii.